

ARABULUCULUK FAALİYETİNİN VERGİLENDİRİLMESİNDE İHTİYARİ ARABULUCULUK İLE DAVA ŞARTI ARABULUCULUK AYRIMININ ÖNEMİ

Y. Burak Aslanpınar | 27 Mart 2019 06:00

(İlk Not: İşbu görüş ve öneri metni, kanun değişikliği gerektirmeyecek şekilde, Gelir İdaresi Başkanlığı'nın geçmiş ve mevcut görüş ve uygulamalarından yola çıkılarak hazırlanmış olup mevzuat değişikliğinin mümkün olması halinde arabuluculuk faaliyetinin üzerindeki vergi yükünü azaltıcı başkaca öneriler getirilmesi elbette mümkündür.)

I) GİRİŞ

Bilindiği üzere arabuluculuk faaliyeti; ihtiyari arabuluculuk ile dava şartı arabuluculuk olmak üzere iki ayrı usul ve şekilde yürütülmektedir. Arabuluculukta esas olan ve 01.01.2018 tarihine kadar tek usul olarak uygulanan ihtiyari arabuluculukta, arabulucu, tarafların ortak iradesiyle seçilmekte ve görevlendirilmektedir. Arabulucu, taraflardan aldığı yetkiyle arabuluculuk dosyasını doğrudan UYAP üzerinden açmakta, süreci tek başına yürütmekte ve sonucu kaydetmektedir. İhtiyari arabuluculukta, arabuluculuk faaliyeti sonucundaki arabulucunun ücreti, anlaşma ya da anlaşmama fark etmeksizin, taraflarca karşılanmaktadır.

Ancak dava şartı olan arabuluculukta; görevlendirme, işin yapılış şekli, hesap verme ve sorumluluk, işin neticelendirilmesi ve arabulucu ücretinin ödenmesi, ihtiyari arabuluculuktan tamamen ayrılmaktadır. Nitekim başvuru arabulucuya değil, Adalet Bakanlığı tarafından kurulan arabuluculuk bürosuna ya da arabuluculuk bürosu kurulmayan yerlerde görevlendirilen sulh hukuk mahkemesine yapılmaktadır (6325 sayılı HUAK md. 28/3). Arabulucunun görevlendirilmesi, işe başlaması ve işi yürütmesi, tarafın/ tarafların adliye arabuluculuk bürosuna yaptığı başvuruya istinaden Adalet Bakanlığı'nın ilgili birimleri tarafından UYAP üzerinden açılan dosyada puan usulüyle rastgele atanan arabulucunun kabulüyle olmaktadır.

Dava şartı arabuluculuk dosyalarında tarafların anlaşması halinde "anlaşma belgesi" düzenlenerek taraflar ve arabulucu tarafından imzalanmakta, arabulucunun ücretini taraflar ödemektedir. Ancak anlaşma olmadığı hallerde, doğal olarak anlaşma belgesi düzenlenmemekte, iki saate kadar olan arabulucu ücreti taraflarca değil adliyelerdeki arabuluculuk büroları ve ilgili Cumhuriyet Başsavcılıkları işlemleri neticesinde Adalet Bakanlığı tarafından yani devletçe karşılanmaktadır.

Bu itibarla, arabuluculuk faaliyetinin vergilendirilmesini "ihtiyari arabuluculuk" ve "dava şartı arabuluculuk" olmak üzere iki ayrı üst başlıkta incelemekte yarar vardır.

II) İHTİYARİ ARABULUCULUK FAALİYETİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

a) Gelir Vergisi Bakımından

İhtiyari arabuluculukta, taraflar doğrudan seçtikleri arabulucuya başvurmakta ve ondan hizmet almaktadırlar. Arabulucu da bu hizmeti karşılığında "**gelir**" elde etmektedir.

Bu halde, ortada gerçek kişinin elde ettiği bir gelir bulunmakta olup bir 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 1., 2. ve 65. maddeleri[1] nezdinde ihtiyari arabuluculuktan elde edilen kazanç, "**serbest meslek kazancı**" olarak değerlendirilecektir. Zira her ne kadar arabuluculuk faaliyetinin sicile kayıtlı olarak yapılması gerekse de tarafların arabulucuyu belirlediği durumlarda, Adalet Bakanlığı'nın bir görevlendirmesi olmadan yani GVK'nın 65/3. maddesindeki ifadeyle "**işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına**" arabuluculuk faaliyeti başlatılarak yürütülüp sonlandırılmakta ve ücret taraflardan alınmaktadır.

Nitekim aşağıda bazı bölümlerine yer verilen özgelelerde (tamamı dava şartı arabuluculuk hükümlerinin yürürlüğe girdiği 01.01.2018 tarihinden önce verilmiş olan) belirtildiği üzere, bu şekildeki arabuluculuk serbest meslek faaliyeti olarak değerlendirilmiştir.

"- Arabuluculuk faaliyetinin şahsen yerine getirilmesi gereken bir faaliyet olması, arabulucular ile Adalet Bakanlığı arasında bir hizmet sözleşmesi bulunmaması, ücretlerin taraflarca doğrudan arabulucuya ödenebilmesi, bu ücret ödemeleri ile ilgili herhangi bir kayıt tutulmaması ve söz konusu ödemelerden gelir vergisi kesintisi yapılmaması hususları göz önüne alındığında, elde edilen gelirin ücretin tüm unsurlarını taşımadığı anlaşıldığından "ücret" olarak vergilendirilmemesi gerekir.

- Arabuluculuk faaliyetinin şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılması ve ihtisasa dayanması nedeniyle bu faaliyet "serbest meslek faaliyeti" olarak değerlendirilmekte olup, söz konusu faaliyet için serbest meslek kazanç mükellefiyeti tesis ettirilerek elde edilen serbest meslek kazancının yıllık beyanname ile beyan edilmesi gerekmektedir.

- Arabuluculuk ödemelerinin tevkifat yapmakla sorumlu olanlarca yapılması halinde, Gelir Vergisi Kanununun 94/2-b maddesine göre %20 oranında gelir vergisi tevkifatı yapılması gerekmektedir."

(GİB Antalya Vergi Dairesi Başkanlığı, Sayı:B.07.1.GİB.4.07.17.02-105 [VUK.ÖZ.16.51]-81099, Tarih:13/06/2017)

"... avukat yanında ücretli olarak çalışan avukatların arabuluculuk faaliyetinde bulunmalarının yasal yönden mümkün görülmesi durumunda, arabuluculuk faaliyetinin "serbest meslek faaliyeti" kapsamında değerlendirilmesi ve bu faaliyetten elde edilen kazancın da serbest meslek kazancı olarak vergilendirilmesi gerekmektedir."

(GİB, Sayı:48678239-120.04.01[196]-28604 Tarih:24/03/2015)

b) KDV Bakımından

İhtiyari arabuluculuk faaliyetinin serbest meslek faaliyeti olduğu kabul edildiğinde, 3065 sayılı KDV Kanunu'nun 1. maddesine göre[2], bu faaliyet kapsamında yapılan hizmetlerin KDV'ye tabi olduğu açıktır.

III) DAVA ŞARTI OLAN ARABULUCULUK FAALİYETİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

a) Gelir Vergisi Bakımından

Dava şartı olan arabuluculukta görevlendirme, işin yapılış şekli, hesap verme ve sorumluluk, işin neticelendirilmesi ve arabulucu ücretinin ödenmesi, ihtiyari arabuluculuktan tamamen farklıdır.

Nitekim başvuru arabulucuya değil, arabuluculuk bürosuna yapılmakta, görevlendirme ve işe başlama Adalet Bakanlığı'nın ilgili birimleri tarafından UYAP üzerinden gelen dosyanın kabulüyle olmaktadır. Özellikle anlaşma olmadığı hallerde, arabulucu ücretinin taraflarca değil adliyelerdeki arabuluculuk büroları ve ilgili Cumhuriyet Başsavcılıkları işlemleri neticesinde devletçe karşılandığı dikkate alındığında; buradaki durum, GVK'nın 65/3. maddesinde yer alan "serbest meslek kazancı" tarifindeki ***işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına*** tanımıyla uyuşmamaktadır[3].

Buna karşılık, söz konusu durum, GVK'nın 61/1. maddesindeki "**ücret**" tanımına daha çok uymaktadır[4].

Kaldı ki, GVK'nın 61/5. maddesinde;

"Birlikçilere, resmi arabuluculara, eksperlere, spor hakemlerine ve her türlü yarışma jürisi üyelerine ödenen veya sağlanan para, ayın ve menfaatler"in ücret sayılacağı açıkça belirtilmiştir.

Söz konusu hüküm son olarak 1985 yılında değişmiş olduğundan "resmi arabulucular" ifadesi ile kastedilenin doğrudan 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'ndaki tanımlanan arabulucu olmadığı düşünülebilir. Ancak **GİB'in GVK 61/5 hükmünü birlikçilere ve dahi hükümde hiç söz edilmeyen uzlaştırmacılara uygulanabilir gördüğü dikkate alındığında arabuluculuk ödemelerinin de "ücret" niteliğinde yapılması mümkün kabul edilmelidir.**

Nitekim özellikle uzlaştırmacılarla ilgili aşağıdaki bazı kısımları yer alan özelge dikkate değerdir:

" İlgide kayıtlı özelge talep formu ve eklerinin incelenmesinden, mali müşavirlik mesleğinin yanında, 2012 yılı yılında ... Cumhuriyet Başsavcılığı nezdinde uzlaştırmacı olarak görev yaptığınız belirtilerek, uzlaştırmacı ücretinin Gelir Vergisi Kanunu, Katma Değer Vergisi Kanunu, Damga Vergisi Kanunu açısından ne şekilde vergilendirileceği ile Vergi Usul Kanununa göre belge düzeni hakkında görüş talep edildiği anlaşılmaktadır.

GELİR VERGİSİ KANUNU YÖNÜNDEN:

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 61 inci maddesinde;

"Ücret, işverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatlerdir.

Ücretin ödenek, tazminat, kasa tazminatı (Mali sorumluluk tazminatı), tahsisat, zam, avans, aidat, huzur hakkı, prim, ikramiye, gider karşılığı veya başka adlar altında ödenmiş olması veya bir ortaklık münasebeti niteliğinde olmamak şartı ile kazancın belli bir yüzdesi şeklinde tayin edilmiş bulunması onun mahiyetini değiştirmez.

Bu kanunun uygulanmasında, aşağıda yazılı ödemeler de ücret sayılır:

...

5. Bilirkişilere, resmî arabuluculara, eksperlere, spor hakemlerine ve her türlü yarışma jürisi üyelerine ödenen veya sağlanan para, ayın ve menfaatler;..."

hükmü yer almıştır.

Bu hüküm ve açıklamalara göre serbest meslek faaliyetinizin dışında Cumhuriyet Savcılığı ve mahkemelere yapmış olduğunuz uzlaştırma hizmeti faaliyetinden elde edilen kazancın ücret olarak kabul edilerek vergilendirilmesi gerekmektedir.

VERGİ USUL KANUNU YÖNÜNDEN:

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 238 inci maddesinde, işverenlerin her ay ödedikleri ücretler için ücret bordrosu tutmaya mecbur oldukları, Gelir Vergisi Kanununa göre vergiden muaf olan ücretlerle diğer ücret üzerinden vergiye tabi hizmet erbabına yapılan ücret ödemeleri için bordro tutulmayacağı hüküm altına alınmıştır.

Bu itibarla, uzlaştırmacı olarak görevlendirilenlere ödenen bedel ücret olarak değerlendirildiğinden, yapılan ücret ödemeleri için ücret bordrosu düzenlenmesi gerekmektedir.

Yukarıda yer alan hükümlere göre, serbest meslek faaliyetinizin dışında uzlaştırmacı olarak yaptığınız görev karşılığında elde etmiş olduğunuz gelir, serbest meslek kazancı olmayıp ücret olarak değerlendirildiğinden, serbest meslek makbuzu düzenleme zorunluluğunuz bulunmamaktadır.

KATMA DEĞER VERGİSİ YÖNÜNDEN:

Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 1/1. maddesine göre serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler vergiye tabidir. Konuyla ilgili 19 Seri Numaralı Katma Değer Vergisi Genel Tebliği'nin (A) bölümünde yapılan açıklamalar uyarınca serbest meslek faaliyetini mutad ve sürekli bir şekilde yapanlar gerçek usulde katma değer vergisine tabi bulunmaktadır.

Öte yandan, ... Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ödenen uzlaştırmacı ücreti, Gelir Vergisi Kanununun ücret ile ilgili hükümlerine göre vergilendirildiğinden katma değer vergisine tabi bulunmamaktadır."

(GİB Antalya Vergi Dairesi Başkanlığı, Sayı: 49327596-120 [61.GVK.2013.13]-240, Tarih:27/09/2013)

Yine bilirkişilerle ilgili şu özelge özetleri de konunun değerlendirilmesinde önem arz etmektedir:

"İlgide kayıtlı başvurunuzda, avukat olarak serbest meslek faaliyetinden dolayı ... Vergi Dairesi Müdürlüğünün ... T.C. kimlik numarasında kayıtlı mükellefi olduğunuz, farklı adliyelerde bilirkişi olarak görev aldığınız ve bu görevler karşılığında Adalet Bakanlığına bağlı veznelerden tarafınıza ücret ödemesinde bulunduğu belirtilerek, bu ücret ödemelerinin tek işverenden alınan ücret olarak mı değerlendirileceği ile beyan edilip edilmeyeceği ayrıca, bilirkişi olarak elde ettiğiniz gelirlerinizin serbest meslek kazancınız kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği hususlarında Başkanlığımız görüşleri sorulmaktadır.

...

Bu hüküm ve açıklamalara göre serbest meslek faaliyetinizin dışında mahkemelere yapmış olduğunuz bilirkişilik hizmetinden elde etmiş olduğunuz gelir "ücret" niteliğinde olup, ödemelerin tahakkuk işleminin tek vezneden yapılmış olması halinde bir tek işverenden elde edilen ücret geliri olarak değerlendirilmesi ve serbest meslek faaliyetiniz nedeniyle vereceğiniz beyannameye dahil edilmemesi gerekmektedir."

(GİB İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı, Sayı: B.07.1.GİB.4.34.16.01-GVK 86-443, Tarih:18/10/2010)

"Sigorta Tahkim Komisyonuna bağlı sigorta hakemlerinin atadığı ve ücretlerinin başvuru sahibince bilirkişinin hesabına yatırıldığı durumlarda Komisyonunun tevkifat yapma ve damga vergisi sorumluluğu

İlgide kayıtlı özelge talep formunun incelenmesinden, Komisyonunuza bağlı çalışan sigorta hakemlerinin atadığı ve ücretlerinin başvuru sahibi tarafından doğrudan bilirkişinin hesabına yatırıldığı durumlarda Komisyonunuzun bu ücretlere tevkifat yapıp yapmayacağı ile damga vergisi sorumluluğunun bulunup bulunmadığı hakkında görüş talep edildiği anlaşılmaktadır.

...

Bu hüküm ve açıklamalara göre, bilirkişilere Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasında sayılan kişi ve kurumlarca nakden veya hesaben yapılan ücret ödemeleri sırasında tevkifat yapılması gerekmektedir. Ancak söz konusun olayda bilirkişilere

ücret ödemesi başvuru sahipleri tarafından yapıldığından, komisyonunuzca bilirkişilere nakden veya hesaben ücret ödemesinde bulunulmadığından tevkifat yapılması gerekmemektedir. Söz konusu bilirkişilerin elde ettikleri ücretlerin, Gelir Vergisi Kanununun 95 inci maddesi uyarınca yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyan edilmesi gerektiği tabiidir."

(GİB İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı, Sayı: B.07.1.GİB.4.34.18.01-002.01-821, Tarih:24/06/2011)

"Bu itibarla, mahkeme veya resmi bir kurum tarafından görevlendirme yapılmadan ... San. A.Ş.'ye uzman mütalaası hazırlanması ve ödemenin de anılan firmaca tarafınıza yapılması nedeniyle söz konusu faaliyetin serbest meslek faaliyeti olarak kabul edilerek ilgili yıl beyanına dahil edilmesi gerekmektedir. Ancak, 5271 sayılı Kanun hükümleri uyarınca bilirkişi olarak görevlendirilmenize bağlı olarak rapor hazırlanmış ise elde edilen gelir ücret olup, ücretin vergilendirilmesine ilişkin hükümlere göre vergilendirileceği tabiidir."

(GİB Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı, Sayı: 38418978-120[61-13/19]-887, Tarih: 21/08/2013)

Son özelge, arabulucunun hizmeti karşılığında alacağı tutarın hangi durumlarda serbest meslek kazancı hangi durumlarda ücret olarak vergilendirileceği konusunda ise belirlenebilecek kriterle ilgili yol gösterici olabilir.

Buna göre yorum yapıldığında, arabulucunun geliri;

- 1- Arabulucu taraflarca seçilerek ücreti ödendiye "serbest meslek kazancı",
- 2- Arabulucu, arabuluculuk bürosuna yapılan başvuru neticesinde "dava şartı arabuluculuk" kapsamında atanmış ise (arabulucu belirleme tutanağı ile arabuluculuk bürolarından dosya ve başvuru no alınması hali dahil) anlaşma olmaması durumunda "ücret" olarak vergilendirilmelidir. Böylece halihazırdaki yüzde 32 dolayındaki vergi yükü yüzde 15'lere inecektir. Ayrıca önceden makbuz hazırlanıp gereksiz kırtasiyeden kaçınılacak ve alınmayan ücretin vergisi ödenmemiş olacaktır[5].

Bir diğer ihtimal olarak ise arabulucu, arabuluculuk bürosuna yapılan başvuru neticesinde "dava şartı arabuluculuk" kapsamında atanmış olduğu durumda (arabulucu belirleme tutanağı ile arabuluculuk bürolarından dosya ve başvuru no alınması hali dahil) anlaşma olması halinde ise ödeme doğrudan taraflarca arabulucuya yapılmaktadır. Bu durum tartışmaya açık olmakla birlikte, konuya ilişkin özel bir düzenleme yapıncaya kadar ödemeyi yapan taraflar adına makbuz kesilmek suretiyle "serbest meslek kazancı" hükümlerine göre vergilendirme yapılması makul çözümdür.

b) KDV Bakımından

Yukarıda açıklanan ihtimallerden "serbest meslek kazancı" olan hallerde KDV Kanunu'nun 1. maddesine göre yapılan hizmet KDV'ye tabi olacaktır.

"Ücret" olarak belirlenen hallerde ise KDV doğmayacaktır.

Bu noktada KDV Kanunu'nun 20/4 maddesine göre; *"Belli bir tarifeye göre fiyatı tespit edilen işler ile bedelin biletle tahsil edildiği hallerde **tarife ve bilet bedeli Katma Değer Vergisi dahil edilerek tespit olunur** ve vergi müşteriye ayrıca intikal ettirilmez."* hükmü nezdinde, anlaşma halinde ödenecek ücretten KDV alınmayacak olması nedeniyle, anlaşma halinde arabulucunun alacağı net miktarın daha az olabileceği dikkate alınmalıdır. Tarifede yapılacak bir değişiklikle anlaşma halindeki asgari miktarı artırmak, dengeyi sağlayacağı gibi anlaşma yönünde teşvik edici de olacaktır.

IV) MAKBUZ VE BELGE DÜZENİ BAKIMINDAN

Ücret olarak ödeme yapılacak hallerde KDV alınmayacağından hem arabulucunun elde edeceği net gelir artacak hem de arabulucunun makbuz düzenlemesi gerekmeyeceğinden, gereksiz kırtasiye ve önceden vergisi ödenen ücretin bekleme süresi söz konusu olmayacaktır.

Serbest meslek kazancı olarak belirlenen hallerde ise arabulucu ile taraflar arasındaki ilişki ve vergilendirme önceki şekilde yürüyecektir.

V) KAMU GÖREVLİLERİNE YAPILACAK ARABULUCULUK ÜCRETİ ÖDEMELERİNE İLİŞKİN ÖZEL HÜKMÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kamu görevlilerinin arabuluculuk faaliyeti yapıp yapamayacağı tartışma konusu olmuştur. Bu hususla ilgili Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği'nin 26/6. maddesinde özel bir hükme yer verilerek kamu görevlilerinin de bu faaliyeti yürütebilmesinin önü açılmak istenmiştir. Söz konusu hüküm şu şekildedir:

*"Kamu görevlileri tarafından yürütülen arabuluculuk faaliyetleri sonucunda taraflarca anlaşılan ya da Tarifeye göre tahakkuk edecek arabuluculuk ücreti, arabulucunun listesinde yer aldığı komisyona bağlı adliye arabuluculuk bürosu veya adliye arabuluculuk bürosu bulunmayan yerde sulh hukuk mahkemesi yazı işleri müdürlüğüne arabulucu tarafından bildirilir. Taraflar, arabulucu ücretini belirlenen tarihte adliye arabuluculuk bürosu veznesine yatırır. Adliye arabuluculuk bürosu yasal kesintileri yaptıktan sonra arabulucunun bildirmiş olduğu banka hesabına havale eder. **Dava şartı olan arabuluculukta anlaşamama hâlinde düzenlenen sarf kararı gereğince ücret Cumhuriyet savcılığınca arabulucunun banka hesabına yatırılır.**"*

Bu hükmün devlet memuriyetine dair mevzuat ve vergi kanunları açısından eleştirilecek birçok noktası olduğu açıktır.

Ancak kanımızca asıl önemli olan nokta; kamu görevlileri için Yönetmelik hükmü ile getirilen bu ayrıcalığın diğer arabulucular için olmaması, aynı işin farklı oran ve miktarlarda vergilendirilmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Kamu çalışanları için mümkün görülen bu seçenek, yukarıda önerildiği üzere, diğer arabulucular için de mümkün olduğunun kabul edilmelidir.

VI) DAVA ŞARTI ARABULUCULUKTA ANLAŞMA OLMASI HALİNDE ARABULUCULARA ÖDENEN ÜCRETİN YARGILAMA GİDERİ SAYILMASININ ÖNEMİ

Dava şartı arabuluculukta arabulucuya anlaşma olmaması halinde ödenen ücretin yargılama gideri sayıldığına dair 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 3/14. maddesi ve 6325 sayılı HUKAK'ın 18/A-13 maddesi şu şekildedir:

*“Arabuluculuk faaliyeti sonunda taraflara ulaşılamaması, taraflar katılmadığı için görüşme yapılamaması veya iki saatten az süren görüşmeler sonunda **tarafların anlaşmamaları hâllerinde, iki saatlik ücret tutarı Tarifinin Birinci Kısımına göre Adalet Bakanlığı bütçesinden ödenir. İki saatten fazla süren görüşmeler sonunda tarafların anlaşmamaları hâlinde ise iki saati aşan kısma ilişkin ücret aksi kararlaştırılmadıkça taraflarca eşit şekilde ‘uyuşmazlığın konusu dikkate alınarak’ (6325 sayılı HUKAK'ın 18/A-13 maddesinde yer alan ek ibare) Tarifinin Birinci Kısımına göre karşılanır. Adalet Bakanlığı bütçesinden ödenen ve taraflarca karşılanan arabuluculuk ücreti, yargılama giderlerinden sayılır.”***

Görüldüğü üzere, dava şartı kapsamındaki uyuşmazlıklarda anlaşma olmaması halinde, arabuluculuk ücreti Adalet Bakanlığı bütçesinden ödenmektedir. Arabulucunun netice itibarıyla anlaşmama halindeki esas faaliyeti, kanun koyucu tarafından getirilen “dava şartı arabuluculuk” kapsamında, Adalet Bakanlığının görevlendirmesi ve nezaretinde dava şartının tamamlanmasını sağlamaktır. Ayrıca bu ücret **“yargılama gideri”** sayılmaktadır.

(İlgili hükmün Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle yapılan başvuru, Anayasa Mahkemesi'nin 11.07.2018 tarihli ve E:2017/178, K:2018/82 sayılı Kararı ile; “... açılacak davanın görülmesi ve uyuşmazlığın esas yönünden incelenerek davanın sonuçlandırılması, öncesinde arabulucuya başvurulmuş olması şartına bağlanmıştır. Arabuluculuğun belirtilen iş davalarındaki işlevi ve yargılama sürecindeki fonksiyonu dikkate alındığında arabuluculuk ücretinin yargılama gideri sayılmasının makul bir temele dayanmadığı ileri sürülemez” gerekçesiyle reddedilmiştir.)

Benzer şekilde yargılama giderinden sayılan ve uyuşmazlık tarafları haricindekilere ödenen tutarlara bakıldığında;

- **Tanık ücreti**, herhangi bir vergi, resim ve harca tabi tutulmaksızın tanığa ödenmektedir.

- **Bilirkişi ücreti**, ücret olarak gelir vergisi kesintisi yapılarak ve damga vergisi alınarak bilirkişiye ödenmektedir.

- **Uzlaştırmacı ücreti**, ücret olarak gelir vergisi kesintisi yapılarak ve damga vergisi alınarak uzlaştırmacıya ödenmektedir.

Buna karşın, dava şartı arabuluculukta arabulucuya Adalet Bakanlığı tarafından ödenen ücretin, daha fazla vergi yükü doğuracak şekilde ayrı

değerlendirilmesi, hukuka ve Anayasa'nın 73. maddesi nezdinde kanuna uygun değildir.

VII) Sonuç

Yukarıdaki başlıklar altında bahsedilen hususlar birlikte değerlendirildiğinde;

- *Dava şartı arabuluculukta görevlendirmenin, ihtiyari arabuluculuktan farklı olarak, Adalet Bakanlığı birimlerine yapılan başvurular neticesinde puan usulüne istinaden Adalet Bakanlığı tarafından yapılması,*
- *Dava şartı arabuluculukta, ihtiyari arabuluculuktan farklı olarak, arabulucunun, süreci farklı mevzuata ve Adalet Bakanlığı'na daha sıkı bildirim yükümlülüğüne tabi olarak yürütmek zorunda olması,*
- *Dava şartı arabuluculukta anlaşmama halinde Adalet Bakanlığı bütçesinden ödenecek ücretin; benzer nitelikteki tanık, bilirkişi ve özellikle uzlaştırmacı ücretinden ayrı tutularak daha fazla vergi yüküne tabi tutulması,*
- *Dava şartı arabuluculuk görüşmeleri sonrasında anlaşma olmayıp dava açılması durumunda yargılama gideri olarak taraflara toplam olarak yansıtılacak tutar üzerinden, arabuluculardan serbest meslek makbuzu talep edilerek ayrıca KDV alınması halinde, Adalet Bakanlığı nezdinde fazladan yapılan tahsilat oluşma ihtimali,*
- *Kamu çalışanı arabuluculara ve bağlı çalışan avukat olan arabuluculara yapılacak ödemelerde arabulucunun kendi adına serbest meslek makbuzu düzenlemesinin mümkün olmaması,*

nedenleriyle, dava şartı arabuluculukta arabuluculara ödenecek tutarın; kamu çalışanı, sigortalı ya da vergi mükellefi olup olmadığına bakılmaksızın ve serbest meslek makbuzu aranmaksızın, yalnızca gelir vergisi ve damga vergisi kesintisi yapılarak ödenmesi mümkündür.

Bu şekildeki uygulama;

- *Başta hakim ve yazı işleri çalışanları olmak üzere kamu çalışanlarının fazladan iş yükü edinmesinin, kırtasiye, zaman kaybının önüne geçecek,*
- *Arabuluculara Adalet Bakanlığı tarafından ödenecek ücretlerin, gecikmeksizin ve daha önemlisi önceden makbuz kesilerek KDV'si yatırılmasına gerek kalmaksızın, yalnızca kaynakta gelir vergisi kesintisi yapılarak ödenmesini,*
- *Kamu çalışanı arabulucular ile vergi mükellefi arabulucuların net olarak alacakları ücret arasındaki adaletsizliğin giderilmesini sağlayacaktır.*

(Son Not: Yukarıdaki görüş ve öneriler, mevcut düzenlemeler çerçevesinde ve kanun değişikliği gerektirmeyecek şekilde, Gelir İdaresi Başkanlığı'nın geçmiş ve mevcut görüş ve uygulamalarından yola çıkılarak hazırlanmış olup ilk defa III. Arabuluculuk Merkezleri Çalıştayı'nda benzer bir kapsamda sunulmuştur[6].

Kanun değişikliğinin gündeme gelmesi halinde arabuluculuk faaliyetinin üzerindeki vergi yükünü azaltıcı başkaca öneriler getirilmesi elbette mümkündür.)

-----
[1] **Mevzuu:**

Madde 1 - (Değişik: 7/1/2003-4783/1 md.)

Gerçek kişilerin gelirleri gelir vergisine tâbidir. Gelir bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarıdır.

Gelirin unsurları:

Madde 2 - (Değişik: 7/1/2003-4783/2 md.)

Gelire giren kazanç ve iratlar şunlardır :

1. Ticarî kazançlar,
2. Ziraâ kazançlar,
3. Ücretler,
- 4. Serbest meslek kazançları,**
5. Gayrimenkul sermaye iratları,
6. Menkul sermaye iratları,
7. Diğer kazanç ve iratlar.

Bu Kanunda aksine hüküm olmadıkça, yukarıda yazılı kazanç ve iratlar gelirin tespitinde gerçek ve safi miktarları ile nazara alınır.

Serbest meslek kazancının tarifi:

Madde 65 - (Değişik: 19/2/1963-202/31 md.)

Her türlü **serbest meslek faaliyetinden doğan kazançlar serbest meslek kazancıdır.**

Serbest meslek faaliyeti; sermayeden ziyade şahsi mesaiye ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmıyan işlerin iş verene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılmasıdır.

Tahkim işleri dolayısıyla hakemlerin aldıkları ücretler ile kollektif, adi komandit ve adi şirketler tarafından yapılan serbest meslek faaliyeti neticesinde doğan kazançlar da, serbest meslek kazancıdır.

[2] Verginin konusunu teşkil eden işlemler:

Madde 1 - Türkiye'de yapılan aşağıdaki işlemler katma değer vergisine tabidir:

1. Ticari, sınai, zirai faaliyet ve **serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler**,

[3] "Arabulucu belirleme tutanağı" ile arabuluculuk bürolarından dosya ve başvuru no alınması halinde de görevlendirme Adalet Bakanlığı tarafından yapılmış kabul edilerek bu kapsamda değerlendirilmelidir.

[4] Ücretin tarifi:

Madde 61 - (Değişik: 24/12/1980-2361/43 md.)

Ücret, işverene tabi belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatlerdir.

Ücretin ödenek, tazminat, kasa tazminatı (Mali sorumluluk tazminatı), tahsisat, zam, avans, aidat, huzur hakkı, prim, ikramiye, gider karşılığı veya başka adlar altında ödenmiş olması veya bir ortaklık münasebeti niteliğinde olmamak şartı ile kazancın belli bir yüzdesi şeklinde tayin edilmiş bulunması onun mahiyetini değiştirmez.

[5] Y. Burak ASLANPINAR, "Arabuluculuk Ücretinin Vergilendirilmesi Nasıl Olmalı?", Hürses Gazetesi, 21.03.2018.

[6] Y. Burak ASLANPINAR, "**Arabulucuların ve Arabuluculuk Merkezlerinin Vergilendirilmesi**", III. Arabuluculuk Merkezleri Çalıştayı, 17-18 Mart 2018, Ankara

İşbu yazı hukukihaber.net sitesinde (<https://www.hukukihaber.net/arabuluculuk-faaliyetinin-vergilendirilmesinde-ihtiyari-arabuluculuk-ile-dava-sarti-arabuluculuk-ayriminin-onemi-makale,6595.html>) yayımlanmıştır.